

Kur'an'a Kurban-4

Nureddin Yıldız'ın "Hadislerle Diriliş" (121.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Ümmet-i Muhammed'in dün karşılaştığı problemler ve meselelerle bugün bizim de karşılaşmamız muhtemeldir. Bugün çözüm olarak bizim ne yapacağımız, dün ne yapıldı da faydalı olduysa ona bakmak ve çözüm için başlıklar çıkarabilmekte saklıdır.

Mutezile hareketinin İslam toplumunda ortaya çıkma nedenlerini bu bakımdan önemsemek lazımdır. Aynı nedenleri bilmek bugün başımıza gelen aynı veya benzer bir sıkıntı ile karşılaştığımızda nasıl hareket edeceğimizi bilmek manasına gelir.

Hüseyin radiyallahu anhın şehadetinden sonraki zihnen karışık sürecin Mutezilî hareket ve benzeri teşekküllerin oluşmasına sebebiyet verdiğini aktarmıştık. Diğer bahis mevzumuz gelirse, hareketin doğru sebeplerinden ikincisini ele alabiliriz.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefatının ardından büyük merkezler ve kalabalık kitleler Müslüman olmuşlardı. Mısır mıntıkası topluca İslam'ı kabul etmiş, ta Azerbaycan içlerine kadar İslam ulaşmıştı. Yüz yıl içerisinde din-i mübin geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştu. Bu şüphesiz ki Allah Teâlâ'nın büyük bir nimetiydi. Hicretin iki yüzüncü senesine yani Ahmed bin Hanbel devrine gelindiğinde İslam, dünya dini olmak şöyle dursun, büyükler arasında bir büyük olmaktan daha fazlasına erişmiş ve diğer 'din'lerin kapladığı yeri almış, Mecusîliğin yayıldığı toprakları ve hâkimiyet sahasını olduğu gibi bünyesine katmış ve Hıristiyanlığın gücünü kesmişti.

İslam'ın büyüyüp dünyanın adeta tek dini hâline gelecek söz sahipliğine erişmesi o dereceye varmıştı ki Harun Reşid, bir sene hacca diğer sene fethi hareketine gitmek gibi bir gelenek edinmişti. İki senede bir ülke fethetmeyi kendisi için gelenek hâline getirmişti. Yine Harun Reşid ile yazışan Bizans kralı, kendisinden haksız yere alınan vergilerin gönderilmesi gibi bir talebi dillendirince, Müslümanlar'ın halifesi ona diplomatik dil yerine hakareti tercih eden bir üslupla karşılık verebiliyordu.

Bu süreçte yaşanan toplu hidayetlerin beraberinde getirdiği bir yan etkiden de söz edilmelidir. İslam henüz yüz küsur senelik bir düzen kurmuş, daha eğitim kurumları ve siyasî sistemleri oturmamış, devlet mekanizması tam manasıyla işler hâle gelmemişti. Bahsettiğimiz bu olguyu kavramamız elbette köylerde dahi okulları bulunan bir dünyada yaşıyorken biraz zor olabilir ancak zihinde canlandırmamız mümkündür. Mesela Sad bin ebi Vakkas, Mecusî hâkimiyetine son veren mücadeleyi kazandığında İran topraklarının İslam'ı kabul etmesinin ardından, onların İslam'ı ne kadar kabul ettikleri veya özüksediklerine dair bir test yapmış değildir, böyle bir imkân tabii ki yoktur. Yeni Müslüman olanların niyetlerinin samimi olup olmadığıyla alakalı bir sorgu değildir bu; niyetleri samimi olabilir. Onların 'şüpheli Müslümanlar' oldukları iddia edilemez.

Ancak mesela bir Mecusî, Müslüman olduğu zaman, yaklaşık üç bin yıl boyunca geleneğini oluşturmuş bir ekolü bırakarak İslam'a girmiş oluyordu. Birine din olarak Mecusîliği bıraktığında sorun olduğuyla ilgili ithamda bulunmak onu münafıklıkla ithamdır, bunu demeye kimsenin yetkisi olamaz ama bir hayat tarzı olarak yaşanıp hayata en ince ayrıntılarına kadar sinmiş Mecusîlik, bırakmakla bırakılamabiliyordu. Veya bir Hıristiyan, sözgelimi babasının ölüm yıldönümünde Hıristiyanlık kültüründen kaynaklı bir geleneği Müslümanlığa geçtiği zaman da sürdürebiliyordu. Hıristiyan olduğu zamanlarda inandığı "İsa, Allah'ın oğludur" inancını bırakmıştı ve sapık inancından dönmesi gerektiğini idrak edip dönmüştü. Ancak hayatının uçlarına kadar sinmiş alışkanlıklar bir el çırpmasıyla terk edilemeyecek denli hayatına içkindi. İslam'a gelen herkes için de eski alışkanlıklarının neler olup hangilerini beraberinde getirdiğiyle ilgili kapsamlı bir profil sorgulaması yapıma imkânı olmadı.

Eski inancından kesitleri Bağdat'a da getiren yeni Müslüman, şehirdeki İslam'da eski inancından eser bulamayınca İslam ile bunların barıştırılacağı bir imkân arayışına girildi ve Müslümanlar'ın buna bazı doğal görülebilecek nedenlerden sesi çıkmadı. Elbette bu eski inanç sahnelerine yeni inançta yer bulma teşebbüsünün, bin sene sonra dinden daha değerli bir parça doğurabileceğini bilmiyorlardı, düşünebilmeleri de belki mümkün değildi. Mesela bugün de yaşayan Hidrellez uygulaması devlet adamlarının bile üzerinden atlacağı ateş kümesi şeklinde hemen hatırımıza gelecektir. Mecusilikten gelen Müslüman nesil ateşe tapınmayı asla ve kata kendine yakıştıramamış ama bariz bir sorun olan böyle bir uygulamaya karşın, toprağa cemre düşmesi veya başka bir sebeple ateş yakıp üzerinden atlamayı devam ettirmişlerdir. Bu nevi kültür tortusuna ses çıkarılmayınca üzerinden on yıllar geçmiş, hicretin ikinci asrına gelindiğindeyse artık İslam'a mal edilen bir yığın 'yeni' kültürle karşılaşmıştı. Diğer taraftan felsefi akımların etkisi sürmekteydi.

Önceleri sakıncasız zannedilen, sonraları bir kısmının afete dönüştüğü ve Medine'deki mübarek yaşayışta bulunmayan bu uygulamalar, neticede İslam toplumunda kesinlikle var olamayacak birtakım fikir ve eylemleri tartışmayı normal hâle getirmişlerdir. Hıristiyanlar-Yahudiler-Mecusiler-putperestler arasından gelip Müslüman olanların Bağdat'ta oluşturduğu mozaik cemiyete nihayetinde kendi aile hayatlarında müdahale edilemiyor ve eğitim insanları bir noktaya kadar değiştirebiliyordu. Eğitim ve öğretim camilerde ilim halkaları ve hususî taliplerin de hadis derslerine katılmaları şeklinde tezahür ediyordu. Bundan ilerisinde avamın eğitimi organize edilmiş bir sistem etrafında söz konusu değildi ve zaten bu husus Osmanlı'nın son devrine kadar bir eksiklik olarak kalmıştır. Endülüs gibi adeta bir âlim dükkânı hâlinde bolluk yaşayan medeniyette bile kitlelerin eğitimi o âlimlerle olan bağın niteliğine terk edilmiştir.

Bu gerçek hesaba katılarak düşünülüğünde, bir köye ulaşmış âlim varsa halkın ondan din-iman öğrenebildiği ama böyle bir imkânla buluşamamışlarsa halkın ilk öğrendikleri veya gördükleri Müslümanlıkla hayatlarını devam ettirdikleri anlaşılır. İslam ve Kur'an birikimi olarak bir bağışıklık sisteminden de söz edilemeyen böylesi bir toplumda dışarıdan gelen ilk fitne yer bulabiliyordu. Aynı nedendir ki tâbi'n neslinden gelmiş insanlara talebe olma şerefine eren insanların bulunduğu bir toplumda "Kur'an mahlûktur" düşüncesi yer bulabilmiştir.

Öyleyse Mutezile'nin kendine İslam toplumunda yer bulabilmesinin birinci sebebi İslam milletinin zihnindeki kargaşayken ikinci olarak dışarıdan gelenlerin ithal ettikleri fikir ve âdetlerin küçük şeyler görülerek daha sonraları büyük filizler verebileceklerinin muhtemel görülmemesidir.

Fakat kıyamet gününde kimseyle hesaplaşmak zorunda kalmamak için adil olmak zorundayız. Bu da yeri gelince hakkın teslim edileceği bir bakışı mecbur eder. Harun Reşid'in o devirde insanlar arasında bu zararlı düşüncelerin yayılmasını engelleme imkânının pek de bulunmadığını, fikirlerin yayılması hususunda zamanın şartları ve imkânlarının elini kolunu bağlamış olduğunu ve teşekkür etmiş doğal bir zemin bulunduğunu söylemeliyiz. Bundan herkes mesul değildi ve mesul olanlar art niyetlilerdi. Burada anlatmaya çalıştıklarımızı da o zamanın toplumunu kınamak için söylemiyoruz.

Üçüncü neden olarak da şu nokta zikredilebilir. Harun Reşid, ikinci asrın sonundaki vefatının ardından Emin ve Memun adlı iki oğlunu ümmet-i Muhammed'e adeta dayatmıştı. İki farklı anneden doğan bu çocuklarını iyi yetiştirmiş, Memun felsefe etrafında şekillenen bir düşünce dünyasına intisap etmiş ve hatta gençliğinde Ahmed bin Hanbel ile arkadaşlık da etmişti. (Felsefe dünyasından ciddi derecede etkilenen ve gençliğinden itibaren felsefi akımların içinde biri olmakla beraber bu ne onun ne diğer böyle kimselerin imanını konuşmaya açmak değildir elbette.)

Harun Reşid, bir hac mevsiminde ümmetin ileri gelenlerini bir araya toplamış ve kendisinden sonra Emin ve Memun'a halife olarak beyat edeceklerine dair söz almış, bu sözü bir vesikaya yazıp Kâbe'nin içine koymuştu. O gün Harun Reşid, iyi niyetle de olsa yapmaması gereken bir işe imza atmış ve

kendisinden sonra ümmetin elini kolunu bağlamıştı. Çünkü ümmet belki o iki isimden daha vasıflı birini başına seçecekti.

Harun Reşid yirmi yıl boyunca devasa hizmetlerle geçirdiği ömrünü tamamlayıp öldüğünde, Emin iktidara geldi. Memun ise yetki hakkının olduğuna dair arayışa girince iki sene ardından abisini öldürdü ve tahta, dolayısıyla da ümmet-i Muhammed'in başına geçti. Hicretin 205. senesine gelindiğinde bu hadiseler olup bitmiş, o arada da taht kavgası uğruna binlerce insan ölmüştü.

Memun güçlü şekilde iktidara gelip halifeliği teslim aldı. Onun felsefeyle yoğrulmuş zihin dünyasına sahip olması, önüne bir ayet veya hadis metni geldiği zaman elini şakağına koyup kendince bir yorum geliştirme yeteneğini kendinde görüyor olduğu manasına geliyordu. Mesela Yunan felsefesinden bir kitap tercüme edildiğinde eseri terazinin bir kefesine koyar, diğer kefe dengelenene kadar altın konmasını emredermiş. Bunu bir iki defa uyguladığında İslam toplumuna felsefe kitabı tercüme edenin abat olacağı mesajını gayet oturaklı biçimde vermiş oluyordu. O zamanki kitapların kalın kâğıtlara yazıldığını hesaba kattığımızda bir eserin ne kadar altına denk geleceğini tasavvur edebiliriz.

Öteden beri 'bilime açık olmak' veya 'bilime açıklık' minvalinde yorumlanarak anlatılagelen bu tavrın Yunan felsefesinden gelen eserler özelinde sergilendiği malumdur. Sözelimi tıp kitapları için böyle bir tavidan bahsedemeyiz. Özellikle önemsenen, felsefe kitapları olmuştur ki bu da bir popülerlik doğurmuş, felsefeyi şaha kaldırmıştır.

Buna karşın halife Memun'un şarapçı veya kan dökücü bir profili olduğunu düşünme yanlışına düşülmemelidir. Müslüman, hafız, namazlı ve hadis bilen biri olduğu biliniyor. Ancak ölmek için illa önce hasta olmak gerekmez. Nihayetinde Ahmed bin Hanbel'i kırbaçlatmak için getirttiği bir günde, beklemediği bir zamanda ölen Memun'un yerine kardeşi Mutasım'a geçen hilafet makamı aynı çizgide bir seyir izledi. Mutasım, Cahiliye müşriklerinin yaptığını yapmış ve "ağabeyimin çizgisinden feragat edemem" demiştir.

Ömrü cihatla geçen bu yeni halife, ağabeyinin ekolünü din hâline getiren kişidir aynı zamanda. Vefat eden ağabeyinin danışmanları olan ve Mutezilî ekolün de ileri gelenleri durumundaki kişileri çağırması, görevlerine devam etmelerini istemiştir ve Ahmed bin Hanbel'in işkence yılları da başlamıştır.

Abbasî devletini bir Mutezilî hükümlerlik altına alan Memun ve hükümdarlıkta uzun zaman geçiremeden eceli gelip ölen Mutasım'ın ardından Vâsık iktidarı devraldı. Bu zamanda Ahmed bin Hanbel aynı işkencelerle karşılaşmadıysa da Mutezilî otorite devam etti.

Vâsık'ın ardından tahta çıkan Mütevekkil ile beraber İslam devleti eskiden, Memun öncesi, şekline geri döndü. Ağabeylerinin ve babasının uyguladığı işkencelerden uzak durduğunu ve yapılanların cahillik olduğunu Ahmed bin Hanbel'e söyleyen halife, devleti Mutezile'den (ki bu bizim bugünkü adlandırmamızdır, o zamanlar böyle bir adlandırma olduğu söylenemez) döndürdü ve kadroların tamamını görevden alarak soruşturmaları talimatını verdi.

Dikkat çekici bir detay olarak Mütevekkil, Ahmed bin Hanbel'i ciddi şekilde desteklemişse de onun yeniden faaliyete geçeceği medresesini kurmasına da izin vermemiştir. Onun üzerindeki işkenceyi yasaklamış ama cemaatlerle savaşı sürdürmüştür. Ne Mutezile ne Ahmed bin Hanbel tarafı için cesaretlendirici bir fonksiyon üstlenmemiştir. Bu da devletin bir defa ürkmüş olması ve cemaatlere tavır almak gerektiğini düşünmesinden kaynaklanıyor olsa gerektir.

Kendileri Mutezilî olmasa bile üç halife devrinde Mutezile hareketine rıza gösterilmiş ve bir nevi devlet mezhebi gibi addedilerek hareket yaygınlaşmıştı. Burada dördüncü sebebe de temas edersek Mutezilîliğin Kur'an'a ve hadislerle karşı takındığı tavrın seküler veya Batı'dan ithal edilmiş bir düşünceden dolayı böyle yapmış olmadığını da söylemek lazımdır. Ne yazık ki bu, daha şirin bir İslam ortaya çıkarabilmek maksadıyla başlatılmış bir uğraştır. İşin özünde yine 'dinimize hizmet' gayesi

bulduğu su götürmez. Mesele kullandıkları sistem ve ölçülerin Medine eksenli olmamasıydı ve bütün problemler buradan doğdu. Uçuruma yuvarlanma nedenleri buradan gelmektedir.

*

Bu devre dair söz edilmesi gereken bir başka nokta felsefenin medrese müfredatına ilk defa girmesidir. Medresede âlim olmak için güçlü Kur'an bilgisi, hadis altyapısı ve fıkıh bilmek gerekiyorken buna ilaveten felsefe biliyor olma şartının gelmesi, esasen gelmesinden ziyade, felsefe okumakla sözgelimi Bakara suresini okumayı eşitlemek sonucunu doğurduğundan dolayı kıyamet koparılacak bir hadise olarak kayıtlara geçmiştir.

Aslında Batı felsefesinin insanlık tarihine antik dönemde ne gibi katkılarının olduğunu okumak, incelemek ve etüt etmek lüzumsuz bir iş değildir, bunu kimse iddia etmediği gibi biz de böyle bir tarih-kültür okumasını yadırgamıyoruz, okunmalıdır. Bu kadarını Gazalî de İbni Rüşd de zaten tavsiye etmektedir. Ancak hadis-i şerifleri okur gibi felsefe okunduğu zaman bu başka bir şeye dönüşmekte ve akli Kur'an ayarında, yer yer daha güçlü pozisyonda görmek yanlışını beraberinde getirmektedir.

Böyle bir bakışın şekillendirdiği ana düşünce olarak Mutezilîler (bu adlandırma onlara kendi devirlerinde değil sonradan verilmiştir, bizim kullanımımızdır), "Kur'an'ın mahlûk olduğunu, Allah'ın sözü olmadığını" söyleyip Kur'an'ın Allah'ın sözü olduğunu söyleyenin kâfirliğine hükmettiler. Bu gerekçeyle binlerce insanı adeta kâfir öldürür gibi öldürmüşlerdir.

Allah'ın sözü olduğunu söylemekle mahlûk olduğunu söylemek arasında Kur'an'a imanımız bakımından nasıl bir fark olduğuna gelince; Allah'ın kelimeler sıfatını kabul etmeyen Mutezilîler Allah'ın sıfatları olmayacağını iddia ile Kur'an'ın da onun sözü olmadığını söylemişlerdir. Buraya ulaştıkça da artık iş yoruma kalmakta, Allah'ın yarattığı bir koyunla Kur'an'ı yaratmış olmasında fark kalmamaktaydı; oldukça basit ama isabetli bir benzetmeyle denebilir ki nasıl koyunu kırpmakta bir beis yoksa Kur'an'ı kırpmakta da bu görüş etrafında şekillenen zihin yapısı açısından bir zarar söz konusu olmuyordu.

Böyle bir düşünce Abbasîler devrinin bir devresine sıkışık kalmak yerine devam etse ve halifeler bu hareketi benimseseydi günümüze Kur'an'dan iki sayfa ancak kalması muhtemeldi. Ancak Rabbimiz kitabını korumayı vaat ettiği için muradı böylece gerçekleşmiştir.

*

Oluşum sebepleri böylece sıralanabilecek Mutezile'nin 'meyve'leri bir süre sonra ortaya çıkmış ve başlangıçta hadislerle müdahale ve ashab-ı kiramın otoritesinde zarara sebep olma şeklinde tezahür edince kimsenin ses çıkarmamasından hız almış, ardından Kur'an'a dil uzatmaya varmıştır. Bugün de aynı sürecin göz göre göre ve ses çıkarılmadıkça bir adım sonrasının gerçekleşmesini seyrede ede nasıl gerçekleştiğini ibretle temaşa etmemiz açısından bu ders dikkat edilesidir.

Bir soru, "Kur'an nedir?" cümlesi, üzerinden üretilen test halife Memun tarafından başta Bağdat valisi olmak üzere bütün valilere, ders okutan ve ulemaya mensup kimselere yöneltilmek üzere sorulması ve iki şıktan "Kur'an Allah'ın kelimeleridir" ile "Kur'an mahlûktur" ilkinin seçene üç gün mühlet verilip tövbesinin beklenmesi, tövbe etmezse öldürülmesi veya zindana atılması talimatı gönderildi. Bu sorgu halk için değil ulema sınıfı için geçerliydi ve o devirde sadece Ebu Yusuf'un yüzlerce talebesi olup âlim sayısı bugün ilk etapta tahmin edilebilecek olandan çok daha fazlaydı.

Devrin âlimleri arasında dört kişi bu dayatmaya karşı durmuş ve ashab-ı kiramın ağzında olmayan bir hükmü kabul etmeyeceklerini haykırmişti. Birincisi olan Ahmed bin Hanbel o kadar dik durmuş ve sebat etmişti ki bütün ısrar, tepki ve tehditler karşısında lisanından "Kur'an mahlûk değildir" cümlesi bile çıkarılmamış ve sadece "Kur'an Allah'ın kelimeleridir" demekten başka bir şey söylememiş, "değildir" demek için dahi mahlûk kelimesini ağzına almamıştı. Bu onun sebatkâr ve azimli siyasetidir.

İkincisi Muhammed bin Nuh, Ahmed bin Hanbel'in hem arkadaşı hem talebesidir. Nuaym bin Hammad ve dedesi Abbasî devletinin kurucularından olup sarayda da ağırlığı bulunan Ahmed bin Nasr el-Huzaî diğer iki kişidir. Bu dört isim Mutezile fitnesinin devlet eliyle dayatılmasına karşı dimdik durmuşlardır. Bu isimler haricindeki âlimler halifeye itaatin Allah tarafından emredildiği gerekçesiyle dayatmayı kabul etmiş, bu kabulün sonuçlarını hesap edememişlerdir. Buradan da anlaşılır ki kalın kalın kitaplar okumak başka, narin narin düşünmek başka hasletlerdir. Ağızdan çıkan bir cümlenin kaça mal olacağını düşünmek âlim olma işi değil zihniyet işidir.

Ahmed bin Hanbel o günlerde henüz Müsned'ini tamamlamamış ama hadis ilminde güçlü senedi bulunan bir isimdi. İlk hadis külliyyatını toplayanlardan ve Buharî'den de önce yaşayan bu mübarek isimle beraber üç âlimin ısrarlı tavrı halifeye ulaştırılınca üzerlerinde baskı başladı. Aralarından ilk şehit edilen de Muhammed bin Nuh olmuş ve dövülerek şehit edilmiş, Bilal-i Habeşî radiyallahu anhin "Allah birdir" diye haykırarak işkence görmesi gibi "Kur'an Allah'ın kelamıdır" cümlesini defalarca söyleyerek gözlerini kapamıştır. Kur'an'ın ilk şehidi, otuzlu yaşlarında vefat eden bu âlimdir ki yaşasa ikinci bir Ahmed bin Hanbel olacak profildeydi, zira Ahmed bin Hanbel'in beraber çalıştığı ve Müsned üzerindeki gayretleri birlikte yürüttüğü isimdir.

Ahmed bin Hanbel ile Ahmed bin Nasr el-Huzaî, Abbasî otoritesini diğer iki isimden fazla, daha ciddi şekilde rahatsız etmiştir. El-Huzaî hakkında biraz yukarıda zikrettiğimiz ailevî sebep ortadaydı ve bu devlet erkinde gerginlik meydana getiriyordu. Ahmed bin Hanbel kırbaçlanarak uzun süre işkence görmüş, o raddeye varmış ki derisi yarılarak bağırsakları görünür hâle gelmiştir. Sonraları vefatı da bu yaralar sebebiyle olmuştur.

Halife Vâsık tarafından saraya çağrılan Ahmed bin Nasr el-Huzaî, son görüşünün ne olduğu bir kere daha sorgulanınca, "kullar olarak son sözü söylemelerinin mümkün olmadığını, söz hakkının Allah'ta olduğunu" ikrar etti. Halife celladına, "onu öldürme şerefinin kendisine nail olacağını, yardım etmemelerini" söyleyip sevabı paylaşmaktan (!) geri durdu zira itikadına göre hakiki bir kâfiri öldürmüş olacaktı. Nitekim halife, bu mübarek âlimi elleri ve kolları bağlıyken idam etmiştir. Yetmemiş, başını ve gövdesini birbirinden ayrı olarak bir darağacına koymuş ve Bağdat'ın girişinde altı yıl boyunca sergilemiştir. Hicretin 231. senesiydi.

Şayet o böyle bir tavrı göstermeyip akıbetini bildiği yolda dimdik ilerlemese ve devletin üst kademesindeki göreviyle muhaddis kimliğinin ağırlığına rağmen her şeyini feda edecek tavizsizliği göstermeseydi bugün elimizde Kur'an bulabilir miydik? Mutezile etrafındaki tarihî hadiseleri konuşurken Kur'an'ın bugün için de böyle fedakâr simalara ihtiyacı olduğunu hatırlamak gerekir.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.